

Lutsu Toomas.

**Erinevate haiguste edukad ravimislood;
ravija kasutab mitmesuguseid võtteid (massaaž, vannid, apteegirohud,
omakogutud ravimtaimed, luude paigaldamine; loomade kohitsemine);
arstib inimesi ja loomi**

RKM II 385, 614/6 (12) < Vändra khk., Tootsi al. - Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Jekaterina Prokofjeva 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008

Toomas Kornfeldt ehk Lutsu Toomas elas Tori valla Muraka külas Mareta ehk Lutsu talus. Oli põllumees. Teise talu nime Lutsu oli rahvas talule andnud. Oli kuulsamaid inimese- ja loomatohtreid Toris. Ta ravis kõiki haigusi. Eriti hästi pannud paigale vältinud Liikmeid ja murdunud luid. Kooljaluud ja nikastusi arstis masseerimisega. Oli erakordselt tugeva võimega masseerija. Roosile löönud tulekiri ja tulerauaga sädemeid peale.

Ta opereeris kodusel viisil isegi suuri pindmisi kasvajaid ja paiseid. Inimesed tõid lapsi tema juurde läbivaatusele. Ta õpetas, kuidas mõnd arvatavat viga arstida. Haiguse puhul andis kohepealset ravi. Kord oli palju lapsi haiged. Viidi Lutsu Tooma juurde. Ta sai aru, et põiehaigus. Käskis apteegist tuua kaarnaõli, seda kolm tilka sisse anda, sooja vanni teha, hõõruda (masseerida) ja põierohuteed anda. Lapsed said kõik terveks. Taali vallast Henriku peremees haigutas tugevasti ja suu jäi lahti. Ta läks Lutsu juurde. See tõstis rusikas käe nina alla ja ütles: „Ma sulle kuradile!“ Hendrik kokkus ja lõuad läksid kokku.

Keegi naine tuli saama hädaga Lutsu juurde, suu ammuli ja karjunud vaid: „...aaaa..!“ Toomas lõi käega plaksti naisele vastu lõualuud ja küsis: „Noh, mis viga?“ - „Ongi juba terve, oh sa mait!“ vastas naine. Kaasikult tuli Anu Lutsu juurde. Tal oli suur sinine vill. Luts katsus, andis vett rüübata ja posises. Vill paranes ära.

Jaak Anderson on jäi metsast palgikoormaga tulles puu alla. Palgikelk lõi vastu kuivanud puud ja puu langes Jaagule peale. Jaak toodi linade peal koju. Lutsu Toomas asetasku luud paigale, sidus lahasse ja luges peale. Valu kadus. Kaks nädalat oli linadega pöörata. Sai kaunis terveks. Toomas ütles: „Rasket tööd ei tohi teha ega külmetada, siis sured!“ Kevadel sai Jaak külvates külma ja suri.

Kuulus oli Lutsu Toomas ka pullide ja täkkude kastreerijana. Ka tema tarvitas suuremate loomade kohitsemisel lõkse.

Ta olevat lahutanud vainuköie ja ta kätes oli arstivõim.

Vanas eas Toomas tundis end pidevalt haiglasena, viibis sageli lootsikuga jõel, kus vaikselt sõudis, seal oli tal kergem. Ta ravivõime oli lõppenud. Oma tervise oli ta pikal eluajal ohverdanud rahvale, jäädes ise põdema. (Andmed 1961. ja 1962. a. saadud Jüri Puussaarelt, Liisa Kaselt ja Juuli Tilgalt. Kõik nad on juba hulk aastaid surnud.)

Puista Jaak hakkas noorelt arstima, oli inimeste ja loomade arst.

Kasutasku ravimisel puhumist, masseerimist, hüpnoosivõtteid.

Ravi: luumurrud, verejooksude peatamine;

piima, vee, viinaga ravimine

RKM II 385, 616/7 (13) < Vändra khk., Tootsi al. - Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Jekaterina Prokofjeva 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008 [ns/ns+]

Jaak Ostrov ehk Puista Jaak sündis 1854. a. Oli Puista talu peremees, vigase jalaga. Ta hakkas juba noorelt inimesi ja loomi arstima. Oli ümbruskonnas otsitavamaid rahvaarste. Ta tarvitas ravimisel erilist puhumist, masseerimist ja ka hüpnoosivõtteid. Tema kätes oli palju „elektrit“. Jaagu ravi sarnases Lutsu Tooma omaga. Ta ise pidasku Toomast

endast võimekamaks arstiks. Jaagul oli ka õpilasi, nende hulgas Saueaugu Mihkel. Valutavat, paistetanud või verdjooksvat kohta Jaak masseeris ja puhus sellele läbi oma pika habeme. Paranemine algas otsekohe. Kui liiges oli paigast ära või luu murdunud, võttis valu ja paistetuse habemega kōdistamisega, siis asetaski paigale ja lahastas. Ta kokkupandud luud olid alati täpselt õieti. Hambavalu kadus ära, kui Jaak habemega haige hamba kohal pōske puudunud. Ta poeg Jūri vältis labajala laudilt alla hūpates. Jaak hōõrus, kōdistas ja puhus. Teisel hommikul võis Jūri püssiga metsa minna. Puista Katil oli äge kõhuvalu. Jaak oli ise voodis haige, aga õpetas Katit: „Vala kaevus olevast piimanõust pudelisse veidi rohkem kui pool ja rüüpa vahetevahel mõni suutäis!” Kõhuvalu jäi ruttu ära. Raviks antud viina, piima või muud jooki pidi jooma poolikust pudelist, muidu ei pidanud ravi mõjuma. Heinaniidul tõmbas täkk teise hobuse jalapäka raskelt masinavikatisse. Jaak puhus ja vajutas verejooksu seisma, siis sidus haava kinni. Nädalaga sai hobusel jalg terveks. Metsakülas lõikas venelane täku. Haavast hakkas kardetavalt verd jooksema kui kastreerija lahkunud oli. Hobune nagu tundis aitajat, laskis haava katsuda ja sellele puhuda. Verejooks lakkas ja haav paranes ära. Viira kooliõpetaja Martsoni noor hobune murdis sääreluu. Harilikult peeti seda luumurdu parandamatuks. Jaak pani jala lahasse ja luumurd paranes. (Andmeid andsid Jaak Ostrovist 1961. a. ja 1962. a. Jūri Puussaar, Liisa Kask, Juuli Tilk).

Ratta Jaan – kuulsam marutaudi arstija

RKM II 385, 618/9 (14) < Vändra khk., Tootsi al. – Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Jekaterina Prokofjeva 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008

Ratta Jaan Tohv elas Tori-Jõesus Puista Jaagu talu vastas teisel pool jõge Ratta talus. Ta oli nagu Puista Jaakki põllumees, ühtlasi rahvaarst ja tark. Eriti kuulsaks sai marutõvevastase ravi alal. Ta oli tuntud kogu Lõuna-Eestis. Ta juures käis väga palju inimesi. Kaugelt Mulgimaalt tulid ta juurde abiotsijad. Ta püüdis enne jüripäeva usse (rästikuid) ja pari pudelisse. Esiti hoidis päikese käes või kerisel. Üldse olevat hoidnud pudelis kolm aastat. Hullukoera hammustuse puhul määris salvi, milles oli peale ussirasva ka muid aineid, kahe leivatüki vahele. Leivatükid tuli süüa ära ilma avamata. Suremisi marutõppe tema ravimisel ei esinenud, kõik said abi. Ravimi võtmine järele muud süüa ei tohtinud.

Ta oskas palju arstirohte valmistada, mille koostise pidas saladuses. Et ta ravimid olid mõjuva toimega, tundsid arstid nende vastu huvi. Jaan lasi aga tarvisminevad ained tuua usaldusmeestel kaugematest apteekidest.

Nõuti Jaani vastutusele võtmist. Ta kutsuti vallamajja seletust andma. Jaan rääkis, et ta keetvat putkejuurikatest mitmeid ekstrakte, andvat neid rahvale, võttes ka väikest tasu, aga arstidega võistelda ei tahtvat.

Jaani juurde visiidele tuli minna poole toobi viinaga. Ta võttis pudeli, läks „musta tuppa” (pigitatud seintega tuba, kus valmistatakse ravimeid). Seal kallaski umbes poole viina pudelist ära, teisele poolele luges sõnad peale. Lugemine toimus abitarvitaja nähes eriliste sügavate hingetõmmetega. Tähtis pidi olema loetud viin, oli aga arvatavasti viinasse pandud ravim.

Tasu võttis Jaan 10–25 kop. Ta ostis musti usse ja maksis 10 kop. ühe eest. Peale inimeste arstis ta ka loomi. Ta oli tähele pannud, et see

koer ei minevat hulluks, keda rästik hammustab, või kes rästikuid murrab.

Ta arstis ka teisi haigusi nagu paiseid. Paistele määris midagi peale. Tal oli ka väike arstiteaduslik raamat. Enne surma pärandas Jaan oma arstimiskunsti naisele ja suri rahu. Naine arstis veel ümberkaudseid inimesi hulk aastaid.

Tamme Elli.

Lühike arstija elulugu mõne eduka arstimise looga.

Kasutab mitmes keeles arstiraamatuid.

RKM II 385, 645/7 (36) < Vändra khk., Tootsi al. - Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Eva-Kait Kärblane 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008 [ns/ns+]

Rahvaarstist Tamme Ellist. Tori khk. on elanud palju rahvaarste, üks kuulsam kui teine. Taali vallas oli kõige populaarsem Tamme Elli, ametliku nimega Eliise Thomberg. Küllastasin teda isiklikult, kas 1966. või 1967. a. Ta elas siis Sindis poja juures. Mu külastuse eesmärgiks ei olnud arstiabi saamine, vaid soov kuulda ta elust ja arstimisest. Eliise Thomberg sündis 8. märtsil 1886. a. Taali vallas, Kildemaa külas, Tamme talus. Isa Juhan pidas Taali mõisalt renditud talu. Ema Juuli oli Surjust Taali rännanud. Eliise õppis Tori luteriusu kihelkonnakoolis, mille lõpetas 1902. a. Selle järele õppis Pärnus Hellmanni nimelises tütarlastekoolis. Siis töötas kodus. Abiellus peale õe surma õemehe Griševitšiga. Elas Venemaal koduperenaisena 9 kuud. 1918. a. siirdus Eestisse tagasi, töötas kodus perenaisena. 1924. a. abiellus teistkordselt Nikolai Ranskiga. Sellest abielust sündis kolm last, kaks tütart ja üks poeg.

Tamme Elli luges arstiteaduslikust kirjandusest nii vene kui eesti keeles paljudest haigustest. Vanaema ja vanavanaema õpetasid Ellile taimedest arstimeid valmistama. Inimesi käis kaugelt abi saamas, isegi Viljandist, Tallinnast ja Lätist. Arstid kaebasid Tamme Elli kohtusse, kuid teda ei karistatud, vaid ta sai kohtus koguni õiguse. Ta kätes olnud eluelekter, nii nimetas ta ise käte ravivat toimet. Praegune arstiteadus nimetab seda omadust biovoolud. Pärnu ajalehed nimetas teda keegi Eesti iseseisvuse ajal nõiaaks-posijaks. Ta kirjutas seletuse. Ajaleht seda seletust ei avaldanud. Tamme Elli kaebas selle ajalehe vastutava toimetaja kohtusse, kuna see ei andnud laimava artikli kirjutajat välja. Kolm korda oli kohus. Vastutav toimetaja mõisteti kaheks nädalaks üksiktürmi.

Rohtusid valmistas Tamme Elli ise, ainult piiritust ostis. Jooksvat arstis ta mitmest taimest valmistatud rohuga, mis tuli sisse võtta. Langetõbe, peavalu, jala- ja käevalu, keskkõrvapõletikku arstis ta oma „eluelektriliste“ kätega, kas käsi hoides haigel kohal või masseerides. Nagu eespool kuulsime Johan Kase ja A. Miili andmetest, olid nad Tamme Elli ravimisest ja õpetusest abi saanud.

Aliide Jürgenson teadis rääkida, et ka odraiva arstis Tamme Elli. Nimelt oli Rita Saulepil 3-4-aastaselt odraiva. Vanemad läksid ühes tütreaga Tamme Elli juurde. Elli kutsus Rita enda juurde, silus sõrmedega odraiva ümbrust. Varsti paranes silm. Tamme Elli olevat tundnud haigusi päris hästi.

Toris oli jaoskonnaarstiks Eesti iseseisvuse ajal Anderson, kes oli ka päris hea haiguste diagnoosija. Tõia Juku, autoomanik ja -juht, sõidutas tihti Andersoni. Mõlemad armastasid napsutada. Kord purjuspeaga ütles Tõia Juku Andersonile, kes oli kopsupõletiku diagnoosimisel eksinud: „Oled küll tark arst, aga Tamme Elli vastu ikka ei saa!“ Elli oli haiguse õieti määranud.

Tamme Elli suri Sindis 4. juulil 1968. a.

Väike kokkuvõtlik filosoofia rahvaarstimise kohta

RKM II 385, 622/3 (16) < Vändra khk., Tootsi al. - Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Eva-Kait kärblane 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008 [med/ns+]

Üldiselt rahvapärast arstimist vaadeldes leiame seal palju usutavat ja ka mitteusutavat. Tähtis faktor on inimese enda usk tervenemisesse. Eelpool kuulsime, et rahvaarst Mihkel Juurikson-Savila ei võtnud enam jutule, kes ravimenetluse ajal naersid ja seda ei uskunud. Paljud taimedest valmistatud arstirohud, mida tarvitati vanasti, on nüüd teaduslikult kinnitust leidnud. Teame, et olid vanasti nõiad ja targad. Nõiad tegid rahvajuttude põhjal rohkem kurja, targad head. Nüüdse aja inimesed nõidumist ja imetegusid ei usu. Et hõõrumine ehk masseerimine mitmete haiguste puhul aitas, on muidugi õige ja kasutatakse tänapäeva arstiteaduses. Sõnadega arstimine, posimine, leiab kasutamist hüpnoosis. Tunnustust on leidnud kätes olev ravivõime, mida nimetati eluelektriiks või magnetismiks, nüüd aga biovooludeks. Muidugi on jutud rahvaarstidest üles puhutud ja neis on palju fantaasiat. Teame, et iga edasirääkija ei rääkinud täpselt samuti, vaid lisas midagi juurde või jättis ära. Üldiselt armastati ilustada ja liialdada. Et kõik paranesid ja ruttu terveks said, pole usutav. Kindlasti oli neid, kes abi ei saanud. Võib arvata, et paljud oleksid paranenud ühegi arsti juures käimata. Teame, et inimese organism parajas eas saab jagu rasketest haigustest. Nõrga tervisega pödura inimese võib kerge haiguski hauda viia. Rahvaarstidel oli kasutada mõni päris arsti kirjutatud raamat. Nad kõik tarvitasid üldise tunnustuse võitnud arstiteaduse saavutusi.

Haige katsetab mitmeid ravimeid haiguse vastu Imeravim AU

RKM II 385, 619/22 (15) < Vändra khk., Tootsi al. - Edur Maasik < Edur Maasik, s. 1906 (1984) Sisestas Eva-Kait Kärblane 2007, kontrollis Mare Kõiva 2008 [ns/ns+]

Rahvapärane arstimine pole veel praegugi kadunud. Olin üle kolmekümne aasta hädas olnud kõhuvaluga. Algul näitas röntgeni läbivalgustus hulk aastaid maokatarri. Nüüd hilisemal ajal aga kaksteistsõrmiksoole haavandit. Arstide kirjutatud tabletid ja vedelikud ei ole valu kauemaks ajaks ära võtnud. Küll on aidanud pikemat aega mõned rahvapärased ravimid. Esialgu aitas valge viin. Ütleb ju rahvatarkus: „Kui ei ole surmatõbi, siis saab ikka viinast abi!“ Mul oli kõhuvalu kestnud mitu nädalat. Kutsuti pulma. Seal võtsin valget viina mitu pitsi. Kõhuvalu jäi ära mitmeks kuuks. Ent hiljem viin enam ei aidanud. Siis ilmus müügile toiduhüdrolisaat „Au“, mida valmistas Vändra piimatööstus. „Au“ üks autoreid oli Altmeri või Altmere, nüüd surnud. „Au“ sisaldas vitamiine, hormoone ja veel kolmandat tähtsat ainet, nimi ei tule praegu meelde! See oli pruunikas vedelik, müüdi pooleliitrilistes ja liitrilistes pudelites, maksis vastavalt 20 ja 30 kop. See aitas mitu aastat peale minu paljudele maohaigetele. Teda müüdi Vändras, Pärnus mitu aastat. Algul ka Tootsis. Tihti oli Pärnus juhuseid, et „Au“-d ei olnud. Õeldi, et lätlased või leedulased olid ära viinud. Lõpuks ilmus „Au“ Tallinnas müügile uue nr. all, 15 rubla pudel. Palju inimesi Eestist ja ka teistest liiduvabariikidest käisid Tallinnas seda ostmas. Sellest loodeti abi kõikide haiguste vastu. Mina seda kallist „Au“-d ei ostnud, mulle aitas kaua aega odav 20 kop. „Au“, ent lõpuks ei aidanud. Tallinnas müüs seda toiduhüdrolisaati ettevõtte, mille direktoriks oli Johannes Hint. Altmeri peale pensionile jäämist

elas Tori külanõukogu Aesoo külas. Seal külastas teda väga palju abivajajaid. Kes soovis ta juurde visiidile minna, pidi enne järjekorda panema. Kes seal käisid, rääkisid, et alati oli maja ümbrus autosid täis. Peale Eesti käis palju abivajajaid Lätist ja Leedust. Populaarne rahvaravim on taruvaik piirituses. Proovisin seda kõhuvalu vastu. Tuli kallata mõni tilk sooja vette ja söögi alla võtta. Minule see ei aidanud. Mu klassiõde Meeri Teras viibis Kohtla-Järve haiglas. Ta üks lastest käis viimses hädas Pärnus mesinikult taruvaiku viimas. Ent oli surmatõbi. Muidugi on neid, kes sellest ravimist abi on saanud. Mu noorpõlve tuttav Liidia Kozuhova (neiuna Laane) elab Pärnus Posti tn. 3, õpetas mulle kõhuvalu ravimina tedremarana juurikaid viinas tarvitama. Tedremaran on tuntud ravimtaim. Ta juurikaid tuleb koguda sügisel või kevadel vara, siis on neis kõige rohkem toitaineid ja ära kuivatada. Liidia andis ka kuivi juurikate tükke ligi. Neid tuli pudelisse panna ja viina peale kallata. Tedremaranad andsid viinale tugeva pruuni värvuse. Seda pidi võtma lonksu söögi alla. Ka see ravim mulle ei aidanud. Aga eks neid kõhuvalusid ole palju liike. Kindlasti mõnele liigile aitas. Kolmas tähtis aine oli fermendid.